

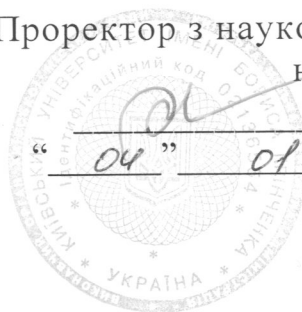
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра загальної, вікової та педагогічної психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов

2016 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ КРИЗОВИХ ТА ЗАЛЕЖНИХ СТАНІВ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

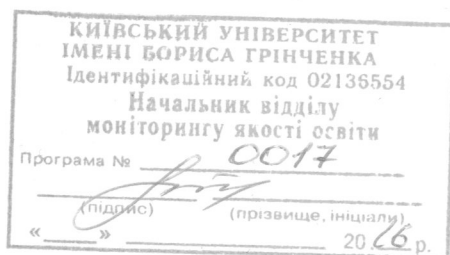
напрямок підготовки _____

спеціальність 8.03010201 «Психологія»
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення Інститут людини
(назва інституту, факультету, відділення)

2015 – 2016 навчальний рік

Робоча програма «Психологія кризових та залежних станів» для студентів спеціальності 8.03010201 «Психологія»

Розробник: Сорокіна Олена Анатоліївна, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Інституту людини, кандидат психологічних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

Протокол від “9” грудня 2015 року № 8

Завідувач кафедри загальної, вікової та педагогічної психології

 (О.П. Сергєєнкова)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи Інституту людини

 Н.А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.

Структура програми навчальної дисципліни

1. Опис предмета навчальної дисципліни
2. Тематичний план дисципліни
3. Програма навчальної дисципліни
4. Навчально-методична карта
5. Плани практичних занять
6. Самостійна робота студентів
7. Система проміжного та підсумкового контролю знань
8. Методи навчання
9. Методичне забезпечення курсу
10. Питання до екзамену
11. Рекомендована література

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Психологія кризових та залежних станів» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою загальної, вікової та педагогічної психології на основі освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня відповідно до навчального плану спеціальності «Психологія» денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент другого (магістерського) рівня, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни «Психологія кризових та залежних станів», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів. «Психологія кризових та залежних станів» є складовою варіативної частини циклу професійної підготовки.

Мета курсу – сприяти набуттю професійної компетентності майбутнього магістра на основі оволодіння методами психологічного супроводу особистості в кризових станах і розкрити індивідуальні та групові форми психологічної допомоги.

Завдання курсу:

- ознайомити з основними теоретичними аспектами формування та розвитку кризових та залежних станів;
- озброїти навичками застосовування знань про кризові та залежні стани у ситуаціях консультування,
- формувати вміння надавати психологічну допомогу особам, які переживають кризові та залежні стани.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні поняття кризової психології;
- специфічні ознаки кризової ситуації у житті людини;
- сутність криз, що вивчаються в межах курсу;

- принципи психологічної допомоги людині в кризових станах різних типів;
- теоретичні моделі посттравматичних стресових розладів,
- види, рівні реакцій на травматичну ситуацію,
- особливості переживання травматичного досвіду в дитячому та підлітковому віці;
- принципи та підходи, на яких ґрунтується психологічна діагностика, консультування, психологічна допомога і корекція осіб, що пережили кризові ситуації;
- сутність основних психологічних проблем, з якими стикається психолог в роботі з особами, що пережили травматичні ситуації та шляхи їх розв'язання;

вміти:

- розпізнавати життєві кризи особистості;
- надавати психологічну підтримку та кваліфіковану допомогу людям, що опинилися в скрутних життєвих ситуаціях.
- користуватись отриманими базовими теоретичними положеннями для здійснення психологічного аналізу криз розвитку та ситуативних криз;
- враховувати витоки (причини) і специфіку різних типів криз у побудові системи заходів, спрямованих на реадаптацію людини у стані життєвої кризи;
- надати первинну психологічну підтримку та допомогу людям, що опинилися в скрутних життєвих обставинах.
- орієнтуватись в спектрі проблем, що виникають внаслідок кризових ситуацій і залежних станів;
- діагностувати психічний стан людини, що переживає кризову ситуацію;
- розробляти стратегію і тактику кризової допомоги;
- володіти деякими варіантами «швидкої» допомоги кризовим клієнтам.

В процесі вивчення дисципліни «Психологія кризових та залежних станів» у студентів мають бути сформовані наступні фахові компетентності:

- володіння базовими знаннями в області психологічної проблематики особистості в кризовому стані, а також у галузі методології психологічної допомоги в кризових ситуаціях;
- застосування знань у практиці міжособистісної взаємодії та ефективного спілкування з іншими людьми в контексті психологічної допомоги в кризових і надзвичайних ситуаціях;
- володіння технологіями надання психологічної допомоги і самопомоги в кризових ситуаціях;
- готовність вирішувати типові завдання в області здійснення професійної допомоги особам, що переживають кризу;
- здатність вирішувати нові, нестандартні завдання, в тому числі підбирати адекватні методи психологічного супроводу та психокорекційної роботи відповідно до особливостей особистості та соціально-психологічних характеристик груп, що опинилися в кризовій / надзвичайній ситуації;
- здатність взаємодіяти з фахівцями інших професій, які беруть участь у наданні допомоги постраждалим в кризових і надзвичайних ситуаціях.

Дана навчальна дисципліна вивчається протягом одного семестру. Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 144 год., із них 10 год. – лекції, 26 год. – практичні заняття, 66 год. – самостійна робота, із них 36 год. – підготовка до екзамену. Вивчення студентами другого (магістерського) рівня навчальної дисципліни «Психологія кризових та залежних станів» завершується складанням екзамену.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань 0301 «Соціально-політичні науки»	Вибіркова
Модулів – 3	Шифр та назва спеціальності	
Загальна кількість годин – 144	8.03010201 «Психологія»	Рік підготовки
		6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 год.	Другий (магістерський) рівень	Семестр
		12-й
		Лекції
		10 год.
		Практичні
		26 год.
		Самостійна робота
		66 год.
		Підготовка до екзамену
		36 год.
		Модульний контроль
		6 год.
		Вид контролю:
		іспит

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Назви теоретичних розділів	Кількість годин					
	разом	ауд.	у тому числі			
			лекції.	практ.	сам.	мод.
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Психологія кризових станів						
Тема 1.Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій	10	2	1		9	
Тема 2. Психологічна діагностика кризових станів	12	6	1	4	7	
Тема 3. Види кризової допомоги	14	8	1	4	7	2
Разом за змістовим модулем 1	36	16	3	8	23	2
Змістовий модуль 2. Специфіка допомоги при різних видах кризових станів						
Тема 4. ПСТР як відстрочена реакція на стрес	10	6	1	4	5	
Тема 5. Психологія горя і втрати	8	6	1	4		
Тема 6. Феномен суїцидальної поведінки	8	4	1	2	7	
Тема 7. Психологічна допомога жертвам насильства	10	6	1	2	5	2
Разом за змістовим модулем 2	36	22	4	12	17	2
Змістовий модуль 3. Психологія залежних станів						
Тема 8. Хімічні види залежності	12	4	1	2	9	
Тема 9. Нехімічні ви залежностей.	10	4	1	2	7	
Тема 10. Психологічна допомога співзалежним	14	6	1	2	9	2
Разом за змістовим модулем 3	36	14	3	6	25	2
Самостійна робота з підготовки до екзамену					36	
Усього годин	144	36	10	26	102	6

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Психологія кризових станів

Тема 1. Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій. Сучасні теорії кризи (Л. Ліндемманн, Г. Сельє, Е. Еріксон, Д. Канлан, П. Левін). Поняття кризи, кризового стану, травми, дистресу, фрустрації, конфлікту. Сучасне уявлення про значущість кризових станів для особистості. Психологія життєвих криз. Загальне уявлення про життєві кризи. Загальне уявлення про поняття «криза» в психології. Кризи особистісного розвитку. Специфіка вікових криз. Екзистенційні кризи: діагностика, зчитування тілесної інформації, особливості терапії. Нормальне і патологічне протікання «внутрішніх» криз.

Основні поняття теми: криза, кризовий стан, стрес, фрустрація.

Тема 2. Психологічна діагностика кризових станів. Методи психологічної діагностики різноманітних кризових станів з урахуванням соціальних, особистісних, вікових та гендерних особливостей. Історії дослідження криз, техніки дослідження кризових станів, методи, що використовуються в сучасній психології для діагностики ПТСР та визначення особливостей психічних станів у осіб, що пережили кризу.

Основні поняття теми: методики діагностики кризових станів

Практичне заняття № 1. Діагностика ПТСР.

Практичне заняття № 2. Діагностика суїцидального ризику.

Тема 3. Види кризової допомоги. Орієнтації клієнтів (ділова, рентна, ігрова). Об'єктивні та суб'єктивні труднощі роботи з кризовою особистістю. Види кризової допомоги: групова та індивідуальна терапія, волонтерські групи, групи самопідтримки, екстрена допомога. Стратегія і тактика при роботі з кризовими клієнтами (безпека, ресурс, відреагування, підтримка). Екологія терапевтичної допомоги кризовим клієнтам. Самодопомога консультанта при роботі в режимі кризової терапії як профілактика вторинної травми («Secondary Trauma»).

Основні поняття теми: групи підтримки, інтервенція, екстрена інтервенція, дебрифінг, вторинна травма

Практичне заняття № 3. Екстрена психологічна допомога та кризова інтервенція

Практичне заняття № 4. Дебрифінг як групова форма кризової інтервенції

Змістовий модуль 2. Специфіка допомоги при різних видах кризових станів.

Тема 4. Посттравматичний стресовий розлад (ПСТР) як відстрочена реакція на стрес. Стрес, травматичний стрес та посттравматичний стресовий розлад. Нозологічні одиниці МКХ-10, пов'язані із травматичним стресом. Епідеміологія ПТСР та його діагностичні критерії. Теоретичні моделі ПТСР. Особливості посттравматичного стресу у дітей. Особливості психічних процесів і

станів при ПТСР. Індивідуальні особливості переживання ПТСР. ПТСР і внутрішні конфлікти. Робота механізмів психологічного захисту (дисоціація).

Основні поняття теми: ПТСР, симптоми ПТСР, дисоціація, флешбек.

Практичне заняття № 5-6. Технології психологічної допомоги в ситуації ПТСР.

Тема 5. Психологія горя і втрати. Нормальна і патологічна робота горя. Стадії роботи горя. Психологічні процеси при втраті. Основні етапи психотерапії горя. Особливості встановлення контакту. Діагностика стану. Робота з провинною, агресією, аутоагресією, травматичними спогадами. Робота з розділення з померлим. Психологічна допомога термінальним хворим.

Основні поняття теми: горе, патологічне горе, агресія, аутоагресія, термінальна криза.

Практичне заняття № 7-8. Психологічний супровід ситуації втрати і вмирання.

Тема 6. Феномен суїцидальної поведінки. Різноманіття теорій, що пояснюють формування даного виду девіації. Теорія мікросоціальної дезадаптації, як провідна інтегративна модель. Аналіз етапів суїцидальної поведінки. Можливості і завдання психологічної допомоги на кожному етапі. Фактори суїцидального ризику. Суїцидальна мотивація. Протисуїцидальні чинники. Превенція. Психологічна реабілітація суїцидентів. Особливості перебігу постсуїцидального періоду. Формування часової перспективи. Індивідуальна та групова робота.

Основні поняття теми: суїцид, суїцидальні наміри, суїцидальна мотивація, ознаки суїцидальних намірів.

Практичне заняття № 9. Психологічний супровід в ситуації суїцидальних намірів.

Тема 7. Психологічна допомога жертвам насильства. Різновиди та психологічні наслідки насильства. Цикл насильства. Консультування дітей, що постраждали від насильства. Консультування жертв сексуального насильства. Консультування жертв сімейного насильства.

Основні поняття теми: насильство, цикл насильства, психологія кривдника, психологія жертви, віктимність як риса особистості.

Практичне заняття № 10. Технології психологічної допомоги в ситуації насильства.

Змістовий модуль 3. Психологія залежних станів

Тема 8. Хімічні види залежності. Визначення залежної поведінки. Передумови розвитку та особливості формування хімічної залежності. Психокорекція та реабілітація осіб, що мають хімічну залежність. Структура та вміст програм психокорекційної роботи з хімічно залежними хворими.

Основні поняття теми: адикція, ознаки залежності, фізична залежність, психічна

залежність, абстинентний синдром, толерантність.

Практичне заняття № 11. Мотиваційний тренінг при наркотичній залежності.

Тема 9. Нехімічні види залежностей. Класифікація, соціально прийнятні та неприйнятні форми залежностей. Критерії діагностики нехімічних залежностей. Гемблінг, технологічні залежності (комп'ютерні ігри та Інтернет), харчова, релігійна. Залежність від стосунків.

Основні поняття теми: гемблінг, залежність від комп'ютерних ігор, Інтернет-залежність, любовна залежність, сексуальна залежність, харчова залежність.

Практичне заняття № 12. Підлітки в кризових ситуаціях

Тема 10. Психологічна допомога співзалежним. Психологічні особливості осіб, схильних до співзалежності. Механізм розвитку співзалежності. Порушення емоційної регуляції у спів залежних осіб. Стратегії подолання співзалежності.

Основні поняття теми: співзалежність, залежна особистість.

Практичне заняття № 13. Кризова допомога при вторинній травмі.

4. Навчально-методична карта дисципліни «Психологія кризових і залежних станів»

для спеціальності «Психологія» (другий (магістерський) рівень), 12 семестр

Разом: 144 год., лекції – 10 год., практичні заняття – 26 год., самостійна робота – 66 год., модульний контроль – 6 год.,
підготовка до іспиту – 36 год., іспит.

Модулі	Змістовий модуль I	Змістовий модуль II	Змістовий модуль III
Назва модуля	Змістовий модуль 1. Психологія кризових станів	Змістовий модуль 2. Специфіка допомоги при різних видах кризових станів	Змістовий модуль 3. Психологія залежних станів
Кільк. балів	77	100	66
Теми лекцій	Тема 1.Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій (1 бал). Тема 2. Психологічна діагностика кризових станів (1 бал). Тема 3. Види кризової допомоги(1 бал).	Тема 4. ПСТР як відстрочена реакція на стрес (1 бал). Тема 5. Психологія горя і втрати(1 бал). Тема 6. Феномен суїцидальної поведінки(1 бал). Тема 7. Психологічна допомога жертвам насильства(1 бал).	Тема 8. Хімічні види залежності(1 бал). Тема 9. Нехімічні види залежностей. (1 бал). Тема 10. Психологічна допомога спів залежним (1 бал).
Теми практичних занять	Семінар 1. Діагностика ПТСР (11 балів). Семінар 2.Діагностика суїцидального ризику(11 балів). Семінар 3. Екстрена психологічна допомога та кризова інтервенція(11 балів). Семінар 4.Дебріфінг як метод надання екстреної допомоги (11 балів).	Семінар5-6. Методи психологічної допомоги при ПТСР(22 балів). Семінар7-8. Психологічний супровід ситуації втрати і вмирання(22 балів). Семінар9. Психологічний супровід в ситуації суїцидальних намірів (11 балів). Семінар10. Технології психологічної допомоги в ситуації насильства(11 балів).	Семінар11. Мотиваційний тренінг при наркотичній залежності(11 балів). Семінар12. Підлітки в кризових ситуаціях (11 балів). Семінар 13.Кризова допомога при вторинної травмі(11 балів).
Сам.робота)	Самостійна робота №1(5 балів).	Самостійна робота №2(5 балів).	Самостійна робота №3(5 балів).
Види пот. контролю	ПМК №1(25 балів).	ПМК №2(25 балів).	ПМК №3(25 балів).
Вид підсумкового контролю	Екзамен (40 балів)		

Коефіцієнт 4,0

5. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1. Діагностика ПТСР (2год.)

1. Питання для обговорення:

1. Визначення ПТСР.
2. Діагностичні критерії ПТСР за МКХ-10 та DSM-IV.
3. Співвідношення гострих стресових розладів та ПТСР.
4. Порівняйте такі травматичні події як терористичний акт, природні та техногенні катастрофи.

2. Ознайомлення з техніками діагностики ПТСР: опитувальник наявності психопатологічної симптоматики, опитувальник травматичних ситуацій, шкала дисоціації

Основна література: 9,11,13,15,17,20,21,22,26,27.

Додаткова література: 1, 4, 9.

Практичне заняття № 2. Діагностика суїцидального ризику (2 год.)

1. Питання для обговорення:

1. Що для Вас означає суїцид?
2. Чи змінювалось Ваше ставлення до суїциду протягом життя (навчання)?
3. Чи мали Ви досвід спілкування з суїцидентами?

2. Ознайомлення з техніками діагностики суїцидального ризику: ситуативні, поведінкові, когнітивні та емоційні індикатори суїцидального ризику. Оцінка суїцидального ризику (карта за Ромеком).

Основна література: 3,14,19,25.

Додаткова література: 2.

Практичне заняття № 3. Екстрена психологічна допомога та кризова інтервенція(2 год.)

1. Питання для обговорення:

1. Особливості діяльності психолога у екстремальній ситуації: основні правила та принципи.
2. Стресові фактори, викликані екстремальною ситуацією.
3. Стадії стану людей після психотравмуючих ситуацій.

2. Ознайомлення з основними способами екстреної психологічної допомоги та кризової інтервенції.

Основна література: 13,15,24,28.

Додаткова література: 11.

Практичне заняття № 4. Дебрифінг як групова форма кризової інтервенції. (2 год)

1. Питання для обговорення:

1. Мета та завдання дебрифінга.
2. Особливості проведення дебрифінга.

2. Практичні вправи: діяльність психолога на кожній з фаз дебрифінга: вступна фаза, фаза опису фактів, фаза опису думок, фаза опису переживань, фаза опису симптомів, фаза навчання, завершальна фаза.

Основна література: 9, 13,15,22.

Додаткова література: 3.

**Практичне заняття № 5-6. Технології психологічної допомоги в ситуації
ПТСР (4 год)**

1. Питання для обговорення:

1. Основна мета та завдання психотерапії ПТСР
2. Особливості побудови відносин з клієнтами, які мають ПТСР

2. Методи психологічної допомоги при ПТСР:

Групова психотерапія

Когнітивно-біхевіоральна (техніка вскриваючих інтервенцій)

Техніка переробки травмуючих ситуацій за допомогою рухів очей;

Послаблення травматичного інциденту;

Тренінг подолання тривоги;

Методи гештальт-терпії, символ драми, НЛП

Основна література: 9,11,13,15,17,20,21,22,26,27.

Додаткова література: 6, 12, 13.

**Практичне заняття № 7-8. Психологічний супровід ситуації втрати і
вмирання (4 год.)**

1. Питання для обговорення:

1. Поняття та види втрат.
2. Рівні роботи з горем.
3. Основні принципи роботи з клієнтом, який переживає горе.
4. Особливості роботи з вмираючим клієнтом.

2. Методи психологічної допомоги: Тренінг з короткострокової позитивної терапії для людей, які переживають втрату;

завдання психологічної допомоги на кожній стадії вмирання за Е. Кублер-Рос;

психотерапія середовищем, можливості невербальної психотерапії, терапія присутністю.

Виконання вправи «Втрата».

Основна література: 1,4,14,15,22,29.

Додаткова література: 4, 15, 16.

**Практичне заняття № 9. Психологічний супровід в ситуації
суїцидальних намірів (2 год.)**

1. Питання для обговорення:

1. Фактори суїцидальної небезпеки.
2. Основні етапи роботи з попередження суїциду встановлення контакту, отримання інформації, оцінка суїцидального потенціалу, оцінка мобілізаційних ресурсів, розробка плану втручання.
3. Психологічні стратегії, спрямовані на зниження ризику суїциду.

2. Практичні вправи: опитувальник «Особиста та професійна позиція консультанта при роботі з клієнтом» (О.М. Моховіков), вправа «Звернення до минулого досвіду», робота з міфами стосовно суїциду.

Основна література: 3,14,19,25.

Додаткова література: 7, 19.

Практичне заняття № 10. Технології психологічної допомоги в ситуації насильства (2 год.)

1. Питання для обговорення: дискусія «Насильство в моєму житті».

2. Методи психологічної допомоги: «стадії видужання» за С.Брукером, ритмо-рухова терапія та тренінг позитивного сприйняття себе, асертивна поведінка з психологічним супроводом жертв насильства, тренінг саморозвитку і самовизначення.

Основна література: 2,6,7,8,16,18.

Додаткова література: 5, 8, 10, 18.

Практичне заняття №11. Мотиваційний тренінг при наркотичній залежності (2 год.)

1. Питання для обговорення:

1. Моделі лікувальних програм для залежних осіб.

2. Вимоги до спеціаліста, який проводить мотиваційне інтерв'ю.

2. Практичні вправи: ознайомитися з правилами отримання інформації про залежного з точки зору хімічної залежності (медичний, психологічний, соціальний аспекти), етапами проведення мотиваційного тренінгу, розробки індивідуального плану лікування.

Основна література: 1,12,23.

Додаткова література: 20.

Практичне заняття №12. Підлітки в кризових ситуаціях (2 год.)

1. Питання для обговорення:

1. Система несприятливих соціальних чинників, що впливають на дітей та підлітків (сімейні, шкільні, лікарняні).

2. Характерологічні і патохарактерологічні реакції підлітків.

2. Практичні завдання:

Завдання 1. Наведіть приклади реакцій, які властиві дітям та підліткам в кризових ситуаціях.

Завдання 2. Опишіть вплив різних акцентуацій характеру на виникнення реакцій дезадаптації в підлітковому віці.

Завдання 3. Визначте основні психотерапевтичні мішені для кожного виду акцентуацій.

Основна література: 1,5,10,11,17.

Додаткова література: 7, 17.

Практичне заняття №13. Кризова допомога при вторинній травмі (2год.)

1. Питання для обговорення:

1. Проблема емоційного вигорання та вторинної травматизації консультанта.

2. Аспекти особистості, на які впливає травма.

3. Ознаки і оцінка вторинної травматизації.

4. Фактори подолання вторинної травматизації за Ю.Даніелем.

Практичні вправи: вправа «Колесо особистого благополуччя».

Основна література: 1,5,15.

Додаткова література: 16.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів передбачає підготовку до практичних занять:

- ✓ пошук джерел інформації по темі практичного заняття в друкованому вигляді (монографії, науково-популярні видання, наукові та популярні статті) – в бібліотеках та в електронному вигляді – в мережі Інтернет;
- ✓ розширення кола використовуваних джерел: використання науково популярних фільмів, телепередач, аудіо записів, художніх фільмів – з обов'язковим записом на електронні носії та анотуванням щодо змісту і можливостей використання.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання
Змістовий модуль 1. Психологія кризових станів			
Тема 1. Сучасні теорії криз та екстремальних ситуацій – 9 год. Тема 2. Психологічна діагностика кризових станів 7 год. Тема 3. Види кризової допомоги 7 год.	Практична робота, модульний контроль, екзамен	5	До практ. заняття 1 До практ. заняття 2 До практ. заняття 3
Змістовий модуль 2. Специфіка допомоги при різних видах кризових станів			
Тема 4. ПСТР як відстрочена реакція на стрес - 5 год. Тема 6. Феномен суїцидальної поведінки 7 год. Тема 7. Психологічна допомога жертвам насильства 5 год.	Практична робота, модульний контроль, екзамен	5	До практ. заняття 5 До практ. заняття 9 До практ. заняття 10
Змістовий модуль 3. Психологія залежних станів			
Тема 8. Хімічні види залежності 9 год. Тема 9. Нехімічні види залежностей. 7 год. Тема 10. Психологічна допомога спів залежним 9 год..	Практична робота, модульний контроль, екзамен	5	До практ. заняття 11 До практ. заняття 12 До практ. заняття 13
<i>Разом: 66 год.</i>	<i>Разом: 15 балів</i>		

7. СИСТЕМА ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Психологія кризових та залежних станів» оцінюються за Європейською кредитною тарифно-накопичувальною системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100. Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчального плану. Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю наведено в таблиці 7.1.

Таблиця 7.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та підсумкового контролю

№ п/п	Вид діяльності	Кількість рейтингових балів
1.	Відвідування лекцій	10
2.	Відвідування практичних занять	13
3.	Відповіді на семінарських заняттях	130
4.	Модульні контрольні роботи (1, 2, 3)	75
5.	Самостійна робота (1, 2, 3)	15
	Загальна кількість поточних балів	243
	Коефіцієнт	4
	Екзамен	40
	Всього балів	100

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- **методи письмового контролю:** модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, звіт, есе.
- **комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Загальне оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу з кожного модуля здійснюється за результатами проміжного і підсумкового контролю за стобальною шкалою:

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля. Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи оцінюється із урахуванням наступних критеріїв:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні*: лекція (традиційна, проблемна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні*: вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни.

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ навчальні посібники;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ збірка тестових і контрольних завдань для тематичного оцінювання навчальних досягнень студентів;
- ✓ засоби підсумкового контролю (комплект друкованих завдань для модульного контролю).

Всі вказані вище матеріали розміщені на кафедрі загальної, вікової та педагогічної психології Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

10. ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Критична ситуація в житті особистості.
2. Критерії відмінності критичної і екстремальної ситуації.
3. Типи критичних ситуацій.
4. Поняття кризи. Типології криз, їх опис.
5. Основні підходи у зарубіжній та вітчизняній психології до вивчення вікових криз
6. Підходи до вивчення екзистенційних і духовних криз (В. Франкл, Р. Асаджіолі, С. Гроффа, Е. Йоманс та ін.).
7. Психологічні методи діагностики стану кризи.

8. Психологічна допомога особистості в періоди вікових криз.
9. Надання психологічної допомоги при спробах суїциду.
10. Надання психологічної допомоги при переживанні втрати.
11. Кризова інтервенція, принципи і методи.
12. Основні техніки кризової інтервенції.
13. Надання психологічної допомоги жертвам насильства.
14. Надання психологічної допомоги при посттравматичному стресі.
15. Групова кризова психотерапія.
16. Методи надання екстреної психологічної допомоги.
17. Стихійна масова поведінка людей в екстремальних ситуаціях.
18. Психологічний дебрифінг.
19. Методи та методики психологічної діагностики в кризовому консультуванні.
20. Посттравматичний стресовий розлад, діагностичні критерії, основні напрямки реабілітації.
21. Суїцидальна мотивація і психологічна робота з нею.
22. Вікові особливості суїцидальної поведінки.
23. Умови, що сприяють проживанню горя. Психологічне консультування дітей, які пережили горе.
24. Оцінка вторинної травматизації. Превенція вторинної травми
25. Супервізія та її роль у кризовому консультуванні.
26. Посттравматичні стресові розлади
27. Психологія горя (симптоми, фази, робота горя і т.д.)
28. Психологія насильства (визначення, фактори психотравми, наслідки)
29. Кризова допомога жінкам, постраждалим від насильства
30. Завдання, етапи і форми кризової психологічної допомоги

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. *Василюк Ф.Е.* Психология переживания.– М.: Изд. МГУ, 1984.–200 с.
2. *Васьківська С.* Допомога жертвам сексуального насильства // Психолог. – 2006. – № 10. – С. 23-25.
3. *Гостюшин А.В.* Человек в экстремальной ситуации.–М.: Армада-Пресс, 2001.–384 с.
4. *Гнездилов А.В.* Психология и психотерапия потерь.–СПб.: Речь, 2002.–162 с.
5. *Гремлинг С., Ауэрбах С.* Практикум по управлению стрессом.– СПб.: Питер, 2002.–240 с.
6. Домашнє насильство в Україні. Грудень 2000 р. / Правозахисники Міннесоти. – 52 с.
7. *Здравомыслова О.* Насилие в семье и кризис традиционной концепции воспитания // Социальная педагогика: Деловой журнал для социальных работников и педагогов. – 2005. –№ 1. – С. 123-127.
8. *Зиновьева Н.О., Михайлова Н.Ф.* Психология и психотерапия насилия. Ребенок в кризисной ситуации.–СПб.: Речь, 2005.–248 с.

9. *Католик Г., Корнієнко І.* Техногенні катастрофи: психологічна допомога очевидцям та постраждалим. – Львів: Червона Калина, 2003. – 124 с.
10. *Керрел С.* Групповая психотерапия подростков. – СПб.: Питер, 2002. – 224 с.
11. *Козлов В. В.* Работа с кризичной личностью: Методическое пособие. – М.: Психотерапия, 2007. – 336 с.
12. *Котляров А.В.* Другие наркотики, или HomoAddictus: Человек зависимый. – М.: Психотерапия, 2006. – 480 с.
13. *Крукович Е.И., Ромек В.Г.* Кризисное вмешательство. – М.: Европейский гуманитарный университет, 2003. – 92 с.
14. *Кочюнас Р.* Екзистенціальна терапія в групах. Теоретическіе основи групи екзистенціального опыта: [electronic sources]: <http://www.hpsy.ru/public/x018.htm>
15. *Малкина-Пых И.Г.* Экстремальные ситуации: Справочник практического психолога. – М.: Изд-во Эксмо, 2006. – 960 с.
16. *Малкина-Пых И.Г.* Психология поведения жертвы. – М.: Изд-во Эксмо, 2006. – 1008 с.
17. *Меновицков В.Ю.* Психологическое консультирование. Работа с кризисными и проблемными ситуациями. – М.: Смысл, 2005. – 182 с.
18. *Мороз Р.* Запобігання і подолання наслідків насильства // Психолог. – 2006. – № 5. – С. 23-27.
19. *Москалец В.П.* Психологія суїциду. – К.: Академвидав, 2004. – 288 с.
20. *Осипова А.А.* Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях. – Р.н.Д.: Феникс, 2005. – 315 с.
21. *Пушкарев А.А., Доморацкий В.А., Гордеева Е.Г.* Посттравматическое стрессовое расстройство: диагностика, психофармакотерапия, психотерапия. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2001. – 128 с.
22. *Ромек В.Г., Конторович В.А., Крукович Е.И.* Психологическая помощь в кризисных ситуациях. – СПб., Речь, 2004. – 256 с.
23. *Ромек В. Г.* Поведенческая психотерапия. – М.: Academia, 2002. – 192 с.
24. *Соловейчик М.Я.* Кризис и основы кризисной интервенции // Мастерство психологического консультирования / А.А. Бадхен, А.М. Родина (ред.) – СПб., Европейский дом, 2002. – 240 с.
25. *Старшенбаум Г.В.* Суицидология и кризисная психотерапия. – М.: Когито-Центр, 2005. – 376 с.
26. *Тарабрина Н.В.* Практикум по психологии посттравматического стресса. – СПб., Питер, 2001. – 272 с.
27. Эффективная психотерапия посттравматического стрессового расстройства. – М.: Когито-Центр, 2005. – 467 с.
28. *Юрьева Л.Н.* Кризисные состояния. – Днепропетровск: Арт-Прес, 1998. – 164 с.
29. *Ялом И.* Экзистенциальная психотерапия. – М.: Класс, 1999. – 576 с.

Додаткова література:

1. *Анциферова Л. Н.* Личность в трудных жизненных условиях: переосмысливание, преобразование ситуаций и психологическая защита // Психологический журнал. 1994. – № 1. – Т. 15. – С. 3-18.
2. *Бек А.* Техники когнитивной психотерапии // Под ред. А. Б. Фенько, Н. С. Игнатьева, М. Ю. Локтаева Психологическое консультирование и психотерапия : хрестоматия. – Т. 1. Теория и методология. – М.: МПЖ, 1999. – С. 142-167.
3. *Белорусов С.* Психология страха смерти : [electronic sources] : <http://pravbeseda.org/library/books/raz4.html>
4. *Василюк Ф. Е.* Уровни построения переживания и методы психологической помощи // Вопросы психологии. – 1988. – № 5. – С. 27-37.
5. *Васьківська С.* Допомога жертвам сексуального насильства // Психолог. – 2006. – № 10. – С. 23-25.
6. *Гиринг Т.* Посттравматический стресс с позиции экзистенциально-гуманистической психологии // Вестник психологии. – 1994. – № 1. – С. 92-96.
7. *Гірник А. М.* Тренінг комунікативних умінь // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 2. – С. 11-16.
8. *Гостюшин А. В.* Защити себя и близких. – М.: РиполКлассик, 2004. – 322 с.
9. *Гостюшин А. В.* Человек в экстремальной ситуации. – М.: Армада-Пресс, 2001. – 384 с.
10. Домашнє насильство в Україні. Грудень 2000 р. / Правозахисники Міннесоти. – 52 с.
11. *Дэвис Б.* Основы выживания в экстремальной ситуации. – М.: ЯузаЭксмо, 2003. – 288 с.
12. *Ениколопов С. Н.* Психотерапия при посттравматических стрессовых расстройствах // Российский психиатрический журнал. – 1998. – № 3. – С. 50-56.
13. *Колодзин Б.* Как жить после психической травмы : [electronic sources] : <http://psychology.net.ru>
14. *Лебедев В. Н.* Экстремальная психология. – М.: Юнити-Дана, 2001. – 431 с.
15. *Леонтьев Д. А.* Методика предельных смыслов. – М.: Смысл, 1999. – 35 с.
16. *Леонтьев Д. А.* Экзистенциальная тревога и как с ней не бороться : [electronic sources] : http://psylib.org.ua/books/_leond03.html
17. *Марищук В., Евдокимов В.* Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса. – СПб.: Сентябрь, 2001. – 260 с.
18. *Меньшикова Е. С.* Жестокое обращение с детьми и его возможные отдаленные последствия // Психологический журнал. – 1993. – Т. 14. – № 6. – С. 110-118.
19. *Старшенбаум Г. В.* Суицидология и кризисная психотерапия. – М.: Когито-Центр, 2005. – 376 с.
20. Я сам строю свою жизнь / *М. А. Алиева, Т. В. Гришанович и др.* – СПб.: Речь, 2001. – 216 с.